

Dintre numeroasele monede grecești antice care au îmbogățit în anii 1958-1974 colecțiile Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei - colecții actualmente în curs de transferare la Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România¹ - am ales câteva pentru a le prezenta în rândurile ce urmează, cu un comentariu adecvat².

1. Dublu stater de aur de la Alexandru cel Mare, găsit în Oltenia

Una dintre cele mai interesante piese, care au intrat în acest rând-timp în colecțiile sus-menționatului Cabinet numismatic, este fără îndoială un dublu stater de aur, emis în numele lui Alexandru cel Mare și a cărui descriere o redăm mai jos:

Av. Capul Atenei în profil spre dr., cu coif corintian împodobit cu un panăș bogat și decorat cu un șarpe încolăcit. Zeița are părul împletit în trei cozi, alunecând de-a lungul gâtului; poartă cercei și dublu colier de perle.

Rv. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ în câmpul dr., de sus în jos. Nike în picioare din față, îndreptându-se spre st., cu aripile desfăcute și părul strâns într-un coc; e îmbrăcată într-un chiton lung; ține o coroană în mîna dr. întinsă, iar în mîna st. un stylis (catarg de corabie), ca trofeu naval. În câmpul st. fulgerul în poziție verticală; mai jos, sub aripa zeiței, monograma .

AV. 22 mm 17,20 g Foarte bine conservat; inv.1652/1960 (pl. I,1). Găsit la Cioroiu Nou (com.Cioroiși, jud.Dolj)³; alte exemplare, cu același simbol și aceeași monogramă, în aceeași colecție: 21 mm 17,15 g ; 21 mm 17,18 g , ambele înreg. sub nr.1738/1961 (pl.I,2-3), proveniență necunoscută⁴. Dublu stater atic, emis, după Müller⁵, în Macedonia și înregistrat de același autor sub nr.5, la Pella, clasare care avea să facă obiectul unor reexaminări ulterioare, ce vor fi amintite mai jos; Head, *Historia Numorum*⁶, p.226, fig.137. Cf. de asemenea: Cat. Hirsch, München, XVI, 1906, nr.375, 21 mm 17,17 g; XXIX, 1910, nr.242, 22 mm 17,17 g; nr.243, 21 mm 17,12 g; Egger, *Auktions-Katalog*, Viena, XLI, 1912, nr.377, 21 mm 17,18 g; XLV, 1913, nr.485, 22 mm 17,20 g; Münzhandlung Basel, Cat. Vente, 4, 1935, nr.624, 17,13 g; 8, 1937, nr.237, 17,21 g; SNG Copenhaga⁷, nr.623, 17,17 g; Noe, *Sicyon*⁸, 7.1, 17,13 g; 7.2, 17,20 g; 7.3, greutatea nespecificată; 7.4, 17,21 g; 7.5, 17,12 g; 7.6, 17,20 g; 7.7, greutatea nespecificată; 7.8, 17,19 g; 7.9, 17,10 g; 7.10, 17,17 g; 7.11, 17,12 g; 7.12, 17,23 g; 7.13, 17,18 g; 7.14, 17,17 g (a); 17,19 g (b); 7.15, greutatea nespeci-

ficată; 7.16, 17, 18 g; 7.17, 17, 20 g⁹; Bank Leu A.G. Zürich, Antike Münzen, 29-30 April 1975, nr.119, 17, 21 g.

Dublul stater sau distaterul de aur este un nominal destul de rar întâlnit în numismatica greacă antică¹⁰. Nu a fost emis în sistemul monetar introdus de Filip al II-lea în Macedonia, fapt ce rezultă din unele studii publicate mai de mult și care au arătat că piesele de tipul staterului lui Filip al II-lea, dar cu greutatea unui dublu sau chiar triplu stater de aur, urmează a fi considerate ca emisiuni barbare, atribuite îndeosebi galilor¹¹.

Se cunosc în schimb câteva emisiuni ale dublului stater purtând numele lui Alexandru cel Mare; ele au fost clasate de Müller la atelierele următoarelor orașe: Pella (Müller, nr.1, 4-5), Amphipolis (Müller, nr.104), Mende (Müller, nr.192), toate în Macedonia; Sicyone, în Peloponez (Müller, nr.639) și Aradus, în Fenicia (Müller, nr.1369)¹². Dintre aceste emisiuni, numai dublii stateri clasați de Müller la Pella și la Sicyone poartă aceeași monogramă ca și piesa descrisă mai sus. Aceeași monogramă mai apare și pe unii stateri clasați de autorul citat la ateliere din Macedonia (Müller, nr.78, 112, 196)¹³.

Într-o lucrare bazată pe notele eruditului numismat american Edward T. Newell, ale cărui studii au schimbat radical cronologia și determinarea atelierelor de proveniență ale emisiunilor lui Alexandru cel Mare, Sydney P. Noe a atribuit atelierului monetar din Sicyone, în Peloponez, o serie de emisiuni de stateri și dubli stateri de aur, în rândul cărora intră și emisiunea reprezentată de exemplarul descris mai sus, cu fulger și monograma Δ ; ca datare s-a propus perioada 330/325 până la 318 î.e.n.¹⁴

Recent însă, o altă cercetătoare americană, Hyla A. Troxell, a arătat că aceste emisiuni masive de stateri și dubli stateri de aur nu pot fi ale orașului Sicyone, care nu se găsea într-o zonă auriferă; în această împrejurare, atribuirea emisiunilor în discuție orașului sus-amintit ar presupune fie că Alexandru cel Mare a trimis aici aur din Macedonia sau din est, fie că s-a recurs la monetizarea unor tezaure locale, publice sau particulare, ipoteze care i se par însă improbabile¹⁵. Pe de altă parte, deși autoarea citată constată că stilul acestor monede este tipic macedonean, nu crede că pot fi atribuite atelierelor monetare de la Pella sau Amphipolis, ci unei a treia monetării din Macedonia, încă neidentificată, sau uneia din est¹⁶.

După părerea noastră, descoperirea la nord de Dunăre a unui dublu stater de aur din această emisiune contribuie la întărirea ipotezei care susține proveniența sa dintr-un atelier macedonean, urmînd ca viitoare cercetări să o identifice și să determine data mai precisă a acestei emisiuni.

Problema pătrunderii în Dacia a monedelor emise de Alexandru cel Mare sau în numele lui și stabilirea rolului economic pe care ele l-au avut aici a preocupat în mai multe rînduri atenția numismaților din țara noastră¹⁷. Mulțumită cercetărilor întreprinse în această direcție, s-au adunat astăzi date relative la un număr apreciabil de descoperiri înregistrate pe teritoriul României, descoperiri care cuprind monede emise

1

2

3

Pl.I.- 1, dublu stater de la Alexandru cel Mare, găsit la Cioroiu Nou, jud.Dolj, 22 mm; 2-3, alți dubli stateri de la același emitent, proveniență necunoscută, 21 mm.

4

5

6

Pl.II.- 4, stater fals cu numele lui Alexandru cel Mare, 19 mm; 5, stater emis la Tomis, 19 mm; 6, stater de la Seleucus I, găsit la Ostrovu, jud.Constanța, 18 mm.

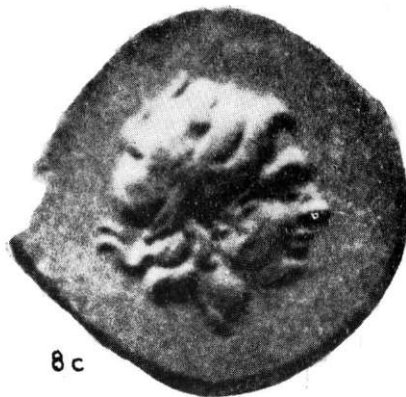
7

8a

8b

8c

Pl.III.- 7, 1/4-a (?) stater de tip Lysimah, 10 mm; 8, stanțe monetare executate de Becker (reproduceri ale aversurilor): a, Thasos, AR, 10 mm; b, Antipater, monedă inventată, 14 mm; c, Macedonia sub romani, AR, 14 mm (după G.F.HILL, Becker the Counterfeiter, I, pl.III, nr.36, 49 și 51).

în numele lui Alexandru cel Mare¹⁸. Cîteva tezaure conțin stateri de aur, fie purtînd numai numele celebrului rege macedonean, fie amestecați cu emisiuni similare, dar cu numele lui Filip al II-lea, Filip al III-lea și Lysimah¹⁹. Abia însă în timpul din urmă, monedele care poartă numele lui Alexandru cel Mare și provin din descoperiri efectuate în țara noastră au fost studiate ținîndu-se seama de rezultatele cercetărilor mai recente, care au adus precizări importante cu privire la stabilirea atelierului de origine și la cronologia acestor emisiuni²⁰. În aceste condiții nu este cu puțință, cel puțin pentru moment, să stabilim cu certitudine epoca în care aceste monede au pătruns efectiv în Dacia, în timpul domniei emitentului sau după moartea lui și cînd anume. Pe de altă parte, studiul nivelului economic și social, atins de triburile geto-dacice în sec. IV-III î.e.n., așteaptă noi dezvoltări, ce urmează a fi obținute în cursul viitoarelor cercetări arheologice²¹. Într-o atare împrejurare, rolul jucat în viața economică a geto-dacilor de monedele emise în numele lui Alexandru cel Mare nu poate fi considerat ca definitiv lămurit la ora actuală.

În așteptarea rezultatelor ce vor fi rodul unor noi cercetări, în dreptate în direcțiile arătate mai sus, dublul stater de aur emis în numele lui Alexandru cel Mare, prezentat în această notă, rămîne primul exemplar al acestui nominal alexandrin descoperit pe teritoriul vechii Dacii.

II. Stater fals de la Alexandru cel Mare

Av. Capul Atenei în profil spre dr., cu coiful corintian împodobit cu un panaș bogat și decorat cu un șarpe încolăcit; zeița are părul împletit în numeroase cozi și poartă cercei și colier de perle.

Rv. AAEΞANΔPOY în cîmpul dr., de sus în jos. Nike în picioare spre st., cu genunchiul st. puțin îndoit, aripile desfăcute și părul strîns într-un coc; îmbrăcată cu chiton, ține în mîna dr. o coroană, în mîna st. un stylis. În cîmpul st. sigla M; în cîmpul dr., sub aripa zeiței, o zgîrietură (sgraffito), în formă de unghi ascuțit, cu vîrfurile spre dr.

Plumb placat cu aur (fourré); 19 mm 6,94 g. Bine conservat; inv. 1529/1958) (pl. II, 4). Stater fals²²; cf. Müller, nr. 1617, cu siglele M în cîmpul st. și AY în cîmpul dr., clasat la "incerti": SNG Berry²³, nr. 227, cu aceleași sigle, Abydos.

Monede grecești antice, alcătuite dintr-un sîmbure de plumb sau de aramă, placat cu un strat de aur, în scopul de a fi trecute ca emisiuni din acest metal prețios, se întîlnesc destul de rar²⁴. Un stater de la Alexandru cel Mare, prezentînd o astfel de particularitate, se găsea la sfîrșitul sec. al XVIII-lea în colecția Cabinetului numismatic de la Viena²⁵. Alte exemplare de acest gen nu ne sînt cunoscute²⁶.

Tehnica de execuție a staterului descris mai sus indică în mod cert un fals antic. Elementele necesare lipsesc, pentru a-i determina o datare mai precisă. Cu toate acestea, stilul în care e realizată efigia Atenei de pe avers și mișcarea zeiței Nike de pe revers ne permite să-i atribuim, ca dată probabilă, începutul sec. al III-lea î.e.n.²⁷. Prove-

niența acestei piese nu a putut fi stabilită; cumpărată în 1946 din comerț, la București, de către un colecționar particular, ea a fost dăruită în noiembrie 1958 Cabinetului numismatic al Academiei de către vechiul ei posesor²⁸.

III. Stater rar de tip Lysimah, emis la Tomis.

Av. Capul divinizat al lui Alexandru cel Mare, cu diademă și coar-nele lui Ammon, spre dr.; factură barbară.

Rv. ΒΑΣΙΛΕΥΣ in dr.; ΑΥΞΙΜΑΧΟΥ in st., de sus în jos. Atena tronînd spre st., ținînd în mîna dr. o Nike, mîna st. sprijinită pe scut. Sub tron TO; în cîmpul st., sub mîna dr. a zeiței, monograma: în exergă trident spre st., însoțit de doi delfini. Factură barbară.

AV. 19 mm 8,19 g. Bine conservat; inv.1652 (pl.II,5)²⁹.

Kurt Regling³⁰ nu înregistrează nici un stater de tip Lysimah, bă-tut la Tomis, cu monograma reprodușă mai sus, a cărei întregire este în mod cert următoarea: ΠΟΤΤΕΥΕΥΕΤΟΣ³¹.

După stil, autorul citat împarte emisiunile tomitane de astfel de stateri în două clase. Cea dintîi, mai veche, înglobează monedele care au pe avers efigia divinizată a lui Alexandru cel Mare, fără vreo ase-mănare portretistică reală și al căror stil e mai îngrijit. Aceste piese ar data din ultima treime a sec. al II-lea f.e.n.³². A doua clasă, mult mai numeroasă, cuprinde emisiunile care au pe avers efigia divinizată a lui Alexandru cel Mare asemănătoare portretului lui Pharnaces (al II-lea, rege al Bosforului cimmerian; 63-47 f.e.n.), fiul lui Mitridate (Mi-thradate al VI-lea Eupator) regele Pontului și al Bosforului, 121-63 f.e.n. Urmînd părerea exprimată mai întîi de Behrendt Pick³³, Regling presu-pune că staterii din această clasă ar fi fost bătuți la Tomis, ca și la His-tria și la Callatis, în timpul războaielor purtate de Mitridate împotriva romanilor (și anume între anii 89-72 f.e.n.), spre a servi pentru plata soldei geților și a sciților recrutați în armata regelui Pontului³⁴. Po-trivit acestei ipoteze, care a fost adoptată ulterior și de alți cercetă-tori, staterul tomitan descris mai sus s-ar încadra în ultima clasă, deci ar data din perioada 89-72 f.e.n.

Considerăm însă că datarea emisiunilor vest-pontice de stateri de aur de tip Lysimah constituie o problemă care ar trebui să fie tratată in-dependent de determinarea - de altfel ipotetică - a portretului real ce s-ar ascunde sub efigia divinizată a lui Alexandru cel Mare, reprezen-tată pe aversul acestor monede. În acest spirit, studiul tezaurului mo-netare, care cuprind - alături de alte emisiuni, de tip Filip al II-lea, Alexandru cel Mare, Filip al III-lea și Lyaimah - și stateri bătuți în o-rașele Pontului Stîng³⁵, ar putea aduce o contribuție însemnată la rez-olvarea problemei care ne preocupă³⁶. De altfel, însuși Pick recu-noaște că unele emisiuni de asemenea stateri vest-pontici par a fi mai vechi decît epoca lui Mitridate al VI-lea³⁷. În ce privește staterii de tip Lysimah, emiși la Histria, Callatis și Tomis și care prezintă pe avers efigii considerate de Pick și Regling ca fiind cele ale lui Mitridate al

VI-lea sau ale fiilor săi, aceste piese ar reprezenta, după părerea noastră, emisiuni mai târzii, executate nămgrijit de meșteri nefindemina-tici. O astfel de emisiune, realizare mai degrabă barbară, este și staterul de care ne-am ocupat în rândurile precedente³⁸.

Cît privește numele de magistrat monetar, redat pe reversul acestui stater în monogramă și întregit de noi Poseidonios, remarcăm că el mai apare pe "drahma" de argint a orașului Tomis³⁹, datată de Regling⁴⁰ spre mijlocul sec. al II-lea î.e.n., cum și pe trei monede de bronz ale aceluiași oraș⁴¹, în ambele cazuri abreviat astfel: ΠΟCΕΙ. În stadiul actual al cercetărilor nu ne putem pronunța dacă este vorba de același magistrat, care a semnat toate cele trei emisiuni, ceea ce ar duce la stabilirea aceleiași date pentru staterul de aur, "drahma" de argint și monedele de bronz, sau ne aflăm în fața unei simple coincidențe.

IV. O diviziune necunoscută a staterului de tip Lysimah

Av. Capul lui Alexandru cel Mare divinizat, cu diademă și coarnele lui Ammon, spre dr.

Rv. ΒΑΣΙΛΕΥΣΙ în dr. ΑΥΓΙΜΑΧΟΥ în st., de sus în jos. Atena tronând spre st., ținând în mîna dr. o Nike, mîna st. sprijinită pe scut; alături, o lance. În cîmpul st., sub mîna dr. a zeiței, ΗΡΑΚΛ, dedesubt ΦΙΑ.

AV. 10 mm 1,59 g⁴²; inv. 1555/1959 (pl. III, 7). Conservare foarte bună; muchie rotunjită (piesa a fost montată anterior ca ornament al unui inel). 1/4-a dintr-un stater (?). Proveniență necunoscută⁴².

Literatura de specialitate nu semnalează pînă în prezent nici o diviziune a staterului de aur emis în numele lui Lysimah⁴³. Greutatea piesei descrise mai sus ridică de altfel un semn de întrebare, deoarece nu se integrează în sistemul atic în care au fost emise staterii de acest tip; într-adevăr, moneda în discuție e prea ușoară pentru a reprezenta un sfert de stater (de observat însă că această piesă a pierdut o cantitate oarecare de aur, prin rotunjirea muchii, în vederea montării în inel) și prea grea, pentru a fi considerată ca o diviziune mai mărunță, spre exemplu, 1/6-a dintr-un stater⁴⁴.

Pe lîngă aceasta, cele două nume care figurează pe reversul ei (ΗΡΑΚΛ și ΦΙΑ) nu au fost întîlnite niciodată pînă azi, amîndouă, pe alte monede emise de Lysimah sau în numele lui. Este adevărat că numele Herakl., monogramat Π sau ΠΡ, apare pe unii stateri de acest tip bătuti de orașul Callatis⁴⁵, în vreme ce numele ΦΙΑΥΝ apare pe o altă emisiune a aceluiași oraș⁴⁶. Două nume de magistrați imprimate pe aceeași monedă, sub formă abreviată și nu monogramatică, ar constitui după cunoștințele noastre un caz neobișnuit în numismatica elenistică.

Aceste particularități ale piesei care face obiectul examenului nostru ne îndeamnă să presupunem că, în realitate, am avea de-a face cu o monedă fabricată în timpurile moderne. Aparența ei, din punct de vedere stilistic, trădează mîna lui Carl Wilhelm Becker, deși piesa descrisă nu figurează în catalogul stanțelor confecționate de acest ilustru gravor⁴⁷. Elementul caracteristic care apropie efigia lui Alexandru cel

Mare de pe aversul acestei piese de unele tipare monetare reproduse în amintitul catalog - și anume, o efigie de mărime redusă, ocupînd centrul flanului și lăsînd de jur împrejur un spațiu larg, lipsit de orice reprezentare⁴⁸ - ni se pare un argument convingător în favoarea acestei ipoteze. Ca și în alte cazuri⁴⁹, sîntem probabil și de data aceasta în prezența unei opere inventate în totul de geniul artistic al lui Becker.

Considerațiile expuse mai sus ne fac să credem că putem adăuga la lista falsurilor executate de acest gravor piesa prezentată în rîndurile precedente, o diviziune inventată a staterului de tip Lysimah.

V. Stater de la Seleucus I Nicator, găsit în Dobrogea

Această rară monedă de aur a fost găsită înainte de anul 1940 la Ostrovu, jud. Constanța și poate fi descrisă în modul următor:

Av. Capul Atenei în profil spre dr., cu coiful corintian împodobit cu un dublu panaș și decorat cu un șarpe încolăcit; zeița poartă părul împletit în numeroase cozi, cercei și colier de perle.

Rv. ΒΑΣΙΛΕΥΣ în cîmpul dr., de sus în jos; ΕΛΛΕΥΚΟΥ în cîmpul st., de jos în sus. Nike în picioare spre st., îmbrăcată în chiton, cu aripile desfăcute, părul strîns într-un coc, ținînd în mîna dr. o coroană, în mîna st. un stylis. În cîmpul st. jos monograma ΒΜ; în dr. simbol neclar.

AV. 18 mm 8,47 g^f; inv. 1684/1960. Bine conservat; stater⁵⁰ (pl. II, 6). Cf. Egger, Auktions-Katalog, Viena, XLV, 1913, nr. 625, 20 mm 8,50 g, și Edward T. Newell, WSM⁵¹, pl. 51, 9-10, "uncertain mints, Seleucus I", cu aceeași monogramă și același simbol.

În țara noastră s-au găsit pînă azi, în mai multe rînduri, tetradrahme purtînd numele lui Seleucus I Nicator (312-280 f.e.n.); ele au apărut fie izolat, cum este cazul cu piesa provenită din împrejurimile orașului Alexandria, jud. Teleorman⁵², fie în tezaure, amestecate cu piese de același nominal, emise în numele lui Alexandru cel Mare, Filip al III-lea și Lysimah, uneori și cu imitații geto-dacice datînd de pe la mijlocul sec. al III-lea f.e.n.⁵³. Descoperirile cunoscute pînă la ora actuală urmează de aproape linia Dunării, de la Hinova - la 16 km în aval de Drobeta-Turnu Severin - pînă la Satu Nou - la 20 km în aval de Ostrovu, prin urmare, nu departe de locul de descoperire al staterului descris mai sus. Acest stater este însă primul exemplar găsit pe teritoriul țării noastre. Un alt exemplar a fost descoperit în 1895 la Anadol, lîngă Reni (U.R.S.S.); făcea parte dintr-un mare tezaur, alcătuit din peste 1000 de stateri de aur cu numele lui Filip al II-lea, Alexandru cel Mare, Filip al III-lea, Demetrius Poliorcetes, Lysimah și Seleucus I (exemplarul citat)⁵⁴. Aceste descoperiri probează că monedele bătute de Seleucus I au pătruns în zona istro-pontică pe la începutul sec. al III-lea f.e.n.; ele au fost aduse aici probabil pe mare, datorită relațiilor comerciale întreținute de orașele grecești așezate pe litoralul occidental al Mării Negre cu marile centre economice din Asia Mică și de pe țărmul oriental al Mediteranei⁵⁵.

Cele cinci monede grecești antice care au făcut obiectul notelor noastre nu reprezintă decât o mică parte din numărul acelor care au intrat în colecțiile Cabinetului numismatic mai sus amintit, între anii 1958-1974. Multe din ele au fost semnalate, e adevărat, numai într-o descriere sumară, în paginile publicației "creșterea colecțiilor" al cărei ultim număr a apărut în anul 1975. Ne propunem ca, într-un viitor nu prea îndepărtat, să reluăm publicarea celor mai importante piese din aceste colecții, însoțind-o, așa cum am făcut în rândurile precedente, de o punere în valoare prin cuvenite comentarii.

NOTE

- 1 Pentru istoricul acestor colecții, v. OCTAVIAN ILIESCU, Cabinetul numismatic, în vol. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România 1867-1967. Cartea centenarului, Edit. Academiei, București, 1968, p.211-223, ilus. + 2 pl.
- 2 Cele mai multe piese din achizițiile acestor ani au fost publicate sumăr în "Caiet selectiv de informare asupra creșterii colecțiilor Bibliotecii Academiei R.P.R." (titlu schimbat în 1965: "Creșterea colecțiilor. Caiet selectiv de informare) (abreviat în continuare: CC), din care au apărut următoarele numere: 1, 1961, p.379-402; 2, 1961, p.655-670; 4, 1962, p.293-387; 6, 1962, p.251-370; 8, 1963, p.279-422 + 3 pl.; 10, 1964, p.275-418 + 3 pl.; 12, 1965, p.269-399 + 5 pl.; 13-14, 1965, p.1-104 + 4 pl.; 19, 1967, p.1-85; 23-24, 1968, p.1-98 + 2 pl.; 39-40, 1972, p.1-104; 43-44, 1973, p.1-65; 51, 1975, p.1-123.
- 3 Publicat anterior, fără comentarii, de OCTAVIAN ILIESCU, în CC, 1961, sub nr.7, p.381, cu indicația greșită a locului descoperirii: Cioroiu, r.Caracal.
- 4 Descrierea sumară a acestor dubli stateri a fost publicată de același autor în CC, 8, 1963, sub nr.113-114, p.300.
- 5 MÜLLER: L.MÜLLER, Numismatique d'Alexandre le Grand, Copenhaga, 1855.
- 6 HEAD, Historia Numorum: BARCLAY V.HEAD, Historia Numorum², Oxford, 1911.
- 7 SNG Copenhaga: Sylloge Nummorum Graecorum, Danish National Museum. Macedonia, Part.II, Copenhaga, 1943.
- 8 NOE, Sicyon: SYDNEY P.NOE, The Alexander Coinage of Sicyon, Arranged from Notes of Edward T.Newell with Comments and Additions by... Numismatic Studies, No.6, The ANS, New York, 1950.
- 9 Această listă include și piese publicate anterior; astfel: 7.10=Hirsch, XVI, nr.365; 7.11=Hirsch, XXIX, nr.242; 7.13=Egger, XLI, nr.377; 7.14a=Hirsch, XXIX, nr.243; 7.14b=SNG Copenhaga, nr.623; p.12.
- 10 Cf.ERNEST BABELON, Traité des monnaies grecques et romaines, Ire partie, I, Paris, 1901, col.244.

- 11 Ibidem; cf. N.BREITENSTEIN, *Studies in the Coinages of the Macedonian Kings*, în "Acta Archaeologica", Copenhaga, 13, 1942, p. 42-46.
- 12 La această enumerare, ale cărei atribuirii au fost de altfel reexamine de alți cercetători, se mai poate adăuga un dublu stater emis la Sidon; v. GEORGES LE RIDER, *Monnaies grecques récemment acquises par le Cabinet de Paris*, în "Revue numismatique", 6e série, 11, 1969, p.11-12 (găsit în Afganistan).
- 13 Cf. PH.LEDERER, *Beiträge zur antiken Münzkunde aus schweizerischen öffentlichen und privaten Sammlungen*, în "Schweizerische numismatische Rundschau", 30, 1943, p.22.
- 14 SYDNEY P.NOE, op.cit., p.12.
- 15 HYL A.TROXELL, *The Peloponnesian Alexanders*, în *ANS Museum Notes*, 17, 1971, p.44.
- 16 Ibidem.
- 17 V. mai ales: CONST.MOISIL, *Monetele dacilor*, în *BSNR*, 15, 1920, p.60-61; BUCUR MITREA, *Penetrazione commerciale e circolazione monetaria nella Dacia prima della conquista*, în "Ephemeris Daco-romana", 10, 1945, p.46-48; CONST.MOISIL, *Informații noi cu privire la originea și caracterul monetelor dace*, în "Buletin științific", 2, 1950, p.54-56; I. WINKLER, *Contribuții numismatice la istoria Daciei*, în "Studii și cercetări științifice Cluj", seria a III-a, 6, 1955, p.26-27, 68-71; aceeași, *Der Goldmünzenverkehr in Dazien*, în "Sbornik Filozofickej Fakulty Univerzity Komenského", 17 (6), 1966 (Bratislava), p.35-41; alte considerații cu privire la rolul monedelor emise în numele lui Alexandru cel Mare în circulația monetară din Dacia au fost prilejuite de publicarea unor tezaure de stateri de aur, lucrări despre care se va face mențiune mai jos.
- 18 V. tabloul descoperirilor mai vechi la BUCUR MITREA, op.cit., p. 46-51 și I.WINKLER, *Contribuții numismatice...*, p.66-71, la care se adaugă numeroasele informații cuprinse în cronicile publicate regulat de Bucur Mitrea, în "Dacia", N.S., începând din anul 1958, precum și paralel în "Studii și cercetări de istorie veche" (abr. SCIV, apoi SCIVA), din 1958 până în 1973.
Tezaurele de la: Drencova (jud.Caraș-Severin): B.MITREA, *Penetrazione...*, p.47, nr.4; I.WINKLER, op.cit., p.68-69, nr.3; IGCH, nr.400, datat 325-320 î.e.n. sau mai târziu (M. Thompson); Mărășești (jud.Vrancea): GH.POENARU BORDEA, *Le trésor de Mărășești*, în "Dacia", N.S., 18, 1974, p.103-125, cu toată bibliografia anterioară; IGCH, nr.958, datat începutul sec.I î.e.n. (B.Mitrea); Dăeni (jud.Tulcea): BUCUR MITREA, *Descoperiri recente...*, în SCIV, 9, 1958, p.152, 10, 1959, p.157; OCTAVIAN ILIESCU, *Tezaurul de stateri de aur de la Dăeni*, în CC, 8, 1963, p.326-329; IGCH, nr.865, datat circa 250 î.e.n. (M.Thompson) (ne-publicat integral până azi); Gîldău (jud.Ialomița): BUCUR MITREA, *Notă suplimentară cu privire la tezaurul de stateri de aur de la Alexandru cel Mare descoperit la Gîldău (jud.Ialomița)*, în SCN, 4, 1968, p.327-329, illus., rez. francez; IGCH, nr.774, datat 320 î.e.n.;

- IGCH: An Inventory of Greek Coin Hoards, Editors: Margaret Thompson, Otto Mørkholm, Colin M. Kraay. The ANS, New York, 1973.
- 20 De exemplu lucrările lui EDWARD T. NEWELL, Alexander Hoards, apărute în seria "Numismatic Notes and Monographs", New York, nr. 3, 1921, 19 și 21, 1923, 39, 1929; SYDNEY P. NOE, op.cit., supra, n.8; ALFRED R. BELLINGER, Essays in the Coinage of Alexander the Great, ANS Numismatic Studies, New York, 11, 1963 etc. Trebuie însă notat că aceste lucrări au fost și sînt încă inaccesibile cercetătorilor din țara noastră. Excepție fac tezaurele de la Mărășești și Gîldău (v. mai sus, n.19), care au beneficiat în ultima vreme de o descriere detaliată, ținînd seama de multe din rezultatele obținute în lucrările amintite.
 - 21 O sinteză a dezvoltării social-economice a geto-dacilor, în sec.IV-III î.e.n., la CONSTANTIN PREDA, Monedele geto-dacilor, Edit. Academiei, București, 1973, p.19-26.
 - 22 Descriș anterior de OCTAVIAN ILIESCU în CC, 1, 1961, p. 381, nr.10.
 - 23 SNG Berry: Sylloge Nummorum Graecorum - The Burton Y Berry Collection. I. Macedonia to Attica. The ANS, New York, 1961.
 - 24 Cf. Dr. JULIUS GRAF, Münzverfälschungen im Altertum, în "Numismatische Zeitschrift", 35, 1903, p.34.
 - 25 Cf. J. ECKHEL, Doctrina numorum veterum, Prolegomena, I, Viena, 1792, p.CXV (după JULIUS GRAF, op.cit., p.35).
 - 26 Tétradrachme cu sîmbure de bronz, acoperit cu un strat de argint (placat cu argint), purtînd numele lui Alexandru cel Mare, au fost studiate de WILLIAM CAMPBELL, Greek and Roman Plated Coins, în "Numismatic Notes and Monographs", nr.57, New York, 1933, p. 168-169 și Part II, Plates, nr.28-29, 161-169. Lucrarea citată are ca obiect examenul metalografic al unor monede grecești și romane placate cu argint, urmărind să precizeze tehnica baterii unor asemenea piese. Monede cu sîmbure de metal inferior, placat cu aur, nu sînt însă supuse acestui examen.
 - 27 Această datare pare a fi confirmată, dacă se compară staterul nostru cu tétradrachma studiată de CAMPBELL, op.cit., nr.35, fig.161, pl.161-169; această tétradrachmă, cu nucleu de bronz acoperit cu argint și avînd pe revers sigla Π , ca și staterul de care ne ocupăm, în plus AY sub tronul lui Zeus, imită, după părerea autorului citat, un original emis la Babilon între anii 323-320 î.e.n. Datarea acestei tétradrachme (Müller, nr.1272) e luată de la EDWARD T. NEWELL, Alexander Hoards II. Demanhur, în "Numismatic Notes and Monographs", nr.19, New York, 1923, nr.4479-4525.
 - 28 Dar de la Constantin Miculescu din București.
 - 29 Publicat anterior de OCTAVIAN ILIESCU, în CC, 1, 1961, p. 388, nr.44.
 - 30 BEHRENDT PICK și KURT REGLING, Die antiken Münzen Nord-Griechenlands, I/2, Berlin, 1910, p.649-653.
 - 31 Același nume de magistrat, abreviat Π OCEI, mai apare și pe unica monedă de argint emisă de orașul Tomis, "drahma" de 3,05 g, pu-

- blicată de M.C.SOUTZO, Poids et monnaies de Tomis, în Mémoires du Congrès de 1900, Paris (1900), p.123; REGLING, nr. 2459; CONST.MOISIL, "Creșterea colecțiilor", 21, 1912, p.261, nr. 52 (AE); același nume, abreviat în același mod, mai apare pe alte trei monede de bronz ale aceleiași oraș: REGLING, nr.2439, 2450 și 2460.
- 32 "einen sauberen Stil"; PICK și REGLING, op.cit., p.606.
- 33 BEHRENDT PICK, Die antiken Münzen Nord-Griechenlands, I/1, Berlin, 1899, p.64 și notele 1-2; p.92, 154.
- 34 PICK și REGLING, op.cit., p.591.
- 35 Spre exemplu tezaurul de la Mărășești, studiat recent de Gh. Poenaru Bordea (v.supra, nota 19).
- 36 GH.POENARU BORDEA, op.cit., p.123, admite datarea celor mai multe emisiuni de stateri callatieni și tomitani din timpul dominației lui Mitridate al VI-lea asupra Pontului Sfng, fără a lua în discuție asemănările portretistice propuse de Pick și Regling.
- 37 Un stater bătut la Callatis, mai vechi decât emisiunile obișnuite, la B.PICK, op.cit., p.92 și 105, nr.255; alte emisiuni semnalate de GH.POENARU BORDEA, op.cit., p.123, n.97.
- 38 Am expus acest punct de vedere într-o comunicare prezentată la Societatea Numismatică Română, la 26 febr. 1961, cu titlul: Monede rare din achizițiile recente ale Cabinetului numismatic, cu prilejul prezentării acestui stater emis de Tomis. Același punct de vedere a fost reluat și dezvoltat într-o altă comunicare, intitulată Emisiuni monetare de aur ale orașelor noastre pontice, comunicare prezentată la ședința aceleiași Societăți, la 15 dec. 1968; cu acest prilej, am propus o clasificare cronologică a staterilor de la Histria, Callatis și Tomis. Ambele comunicări au rămas inedite.
- 39 V. supra, n.31; de completat cu: OCTAVIAN ILIESCU, Le système monétaire et pondéral à Histria, Callatis et Tomis aux Ve-IIe siècles av. notre è., în Actes du 8ème Congrès International de Numismatique, New York-Washington Septembre 1973, Paris-Bâle, 1976, p. 95.
- 40 PICK și REGLING, op.cit., p.603.
- 41 REGLING, nr.2439, 2450 și 2460.
- 42 Publicat anterior de OCTAVIAN ILIESCU, în CC, 1, 1961, p. 388, nr.48.
- 43 V. de exemplu L.MÜLLER, Die Münzen der thracischen Königs Lysimachus, Copenhaga, 1858; M.THOMPSON, The Mints of Lysimachus, în Essays in Greek Coinage presented to Stanley Robinson, edited by C.M.Kraay and G.K.Jenkins, Oxford, 1967, p.163-182.
- 44 Greutatea teoretică a unui stater atic era de 8,50-8,75 g, după echivalența în grame a drahmei atice stabilită de diverși cercetători care s-au ocupat de metrologia ponderală a antichității, v.OCTAVIAN ILIESCU, Le système monétaire et pondéral..., loc.cit., p. 92-93, n.59. Staterii orașelor Histria, Callatis și Tomis cîntăresc de regulă mai puțin, între 8,20-8,40 g.

- 45 PICK, nr.266, HP (nr.258 var. HPA); OCTAVIAN ILIESCU, Tezaurul de stateri de aur de la Dăeni, în CC, 8, 1963, p.327, nr. 303-308; GH.POENARU BORDEA, op.cit., p.108, nr.68-69.
- 46 PICK, nr.205, monedă de bronz.
- 47 Acest catalog a fost redactat de GEORGE F.HILL, Becker the Counterfeiter, 2 vol., Londra, 1924-1925; bibliografia anterioară, referitoare la activitatea acestui gravor, ibidem, I, p.56, nr.48; p. 59-60, nr.63-65.
- 48 V. de exemplu reproducerile publicate de autorul citat, ibidem, I, pl. III, nr.36, Thasos; nr.49, Antipater (pură invenție, după cum observă Hill); nr.51, Macedonia sub romani. pl.III, 8 a-c de mai jos reunește aversurile acestor reproduceri.
- 49 Cf. G.F.HILL, op.cit., descrierea stanțelor nr.49, 62, 93 etc.
- 50 Publicat anterior de OCTAVIAN ILIESCU, în CC, 12, p.176-178, nr.28.
- 51 WSM: EDWARD T.NEWELL, The Coinage of the Western Seleucid Mints, în "Numismatic Studies", nr.4, New York, The ANS, 1941 (comunicat de prof. Bucur Mitrea, căruia îi mulțumim pentru amabilitate). Acest stater reprezintă o variantă necunoscută lucrării fundamentale a lui ERNEST BABELON, Les rois de Syrie, d'Arménie et de Commagène, Paris, 1890.
- 52 Informație I.Spiru (Alexandria), care ne-a prezentat moneda pentru determinare.
- 53 Cităm următoarele descoperiri: tezaurul de la Hinova, jud. Mehedintzi, cuprinzând tetradrahme de la Alexandru cel Mare și Seleucus I, emisiuni originale și imitații ale aceluiași piese, găsite împreună cu imitații geto-dacice de tipul Apollo-Amphipolis; despre acest tezaur, SUZANA DIMITRIU și OCTAVIAN ILIESCU, About the Issues of the Apollo-Amphipolis Type and their Role in the Currency History of the Geto-Dacians, în "Dacia", N.S., 3, 1959, p.259-310; mai nou, CONSTANTIN PREDA, op.cit., p. 132-142; tezaurul găsit la Rasa, lângă Călărași, jud.Ialomița, cuprinzând tetradrahme de la Alexandru cel Mare și Seleucus I și imitații geto-dacice ale tetradrahmei lui Filip al II-lea; în sfârșit, tezaurul de la Satu Nou, com.Oltina, jud.Constanța, localitate așezată pe malul Dunării, la 20 km în aval, spre nord-est de Ostrovu, citat mai sus, conținând de asemenea tetradrahme de la Alexandru cel Mare, Filip al III-lea, Lysimah și Seleucus I; pentru aceste două tezaure, v. CONST. MOISIL, Informații noi..., loc. cit., p.53-65; CONSTANTIN PREDA, op.cit., p.51-53 (Rasa), 343, 392 (Satu Nou).
- 54 Cu privire la tezaurul de la Anadol, v. E.M.PRIDIK, Anadolu'ya ait altın stateler 1895 года, în Известия императорской археологической комиссии. 1902, p.58-92 și extras, Sankt Petersburg, 1902; HENRI SEYRIG, Monnaies hellénistiques, în "Revue numismatique", 6e série, 11, 1969, p.4045, cu datarea 228-220 f.e.n.; IGCH 866 (aceeași datare); GH.POENARU BORDEA, op.cit., passim.

NOTES DE NUMISMATIQUE GRECQUE ANCIENNE

Résumé

L'auteur présente cinq monnaies grecques dont la description est complétée par quelques considérations d'ordre numismatique et historique.

La première est un double statère d'Alexandre le Grand, au revers, foudre et monogramme Λ , (Müller, n° 5), découvert à Cioroiu Nou (départ. de Dolj). Attribué d'abord à Pella, ensuite à Sicyone, ce double statère est considéré plus récemment comme provenant d'un atelier non-identifié de Macédoine ou de l'Est (Hyla A. Troxell, *ANS Museum Notes*, 17, 1971, p. 44).

La deuxième pièce présentée dans cette note est un statère fourré d'Alexandre le Grand dont la provenance n'est pas connue. Il s'agit d'un faux antique, assez rare.

La troisième pièce représente une émission unique de la ville de Tomis: un statère aux types de Lysimaque, qui porte au revers le monogramme d'un magistrat Poseidonios, le même, semble-t-il, que celui qui a mis son nom sur l'unique pièce d'argent et trois monnaies de bronze de la même ville.

La quatrième pièce, tout en reproduisant le type des statères de Lysimaque, n'en représente qu'une fraction, $1/4^e$ (?), vu son poids de 1,59g et son diamètre de 10 mm. Ses particularités déterminent l'auteur de la considérer comme une oeuvre du célèbre faussaire Becker.

Enfin, la dernière pièce est un statère de Séleucus Ier, découvert à Ostrovu (départ. de Constanța). Selon Newell, il s'agit d'une émission appartenant à un atelier incertain de l'Ouest.

EXPLICATION DES PLANCHES

- Pl. I.-1, Double statère d'Alexandre le Grand, trouvé à Cioroiu Nou (départ. de Dolj); 22 mm; 2-3, autres doubles statères du même émetteur, provenance inconnue; 21 mm.
- Pl. II.-4, statère faux au nom d'Alexandre le Grand, 19 mm; 5, statère émis à Tomis, 19 mm; 6, statère de Séleucus Ier, trouvé à Ostrovu (départ. de Constanța).
- Pl. III.-7, $1/4^e$ (?) du statère aux types de Lysimaque, 10 mm; 8, coins exécutés par Becker (reproductions des droits): a, Thasos, AR, 10 mm; b, Antipater, monnaie inventée, 14 mm; c, Macédoine sous les Romains, AR, 14 mm (d'après G. F. Hill, *Becker the Counterfeiter*, I, pl. III, n°s 36, 49 et 51).